

Tigrisanyák és a tehetségnevelés, avagy hogyan és mire nevel a keleti szülő?

Dér Csilla Ilona (EZTL8L)

KRE BTK pszichológia szak, nappali tagozat, I. évf.
„Tehetségfelismerés és tehetségfejlesztés” szeminárium (BPS 2741)

Tanárok: Dr. Mirnics Zsuzsanna – Krassói Karola
2011/2012. őszi félév

Szakmai és laikus szülői körökben is hatalmas vitákat váltott ki¹ Amy Chuának, a Yale Egyetem jogászprofesszorának könyve, amely *Battle Hymn of the Tiger Mother* („A tigrisanya² harci himnusza”³, a továbbiakban „Tigrisanya”) címmel 2011 januárjában jelent meg, és a szerző nevelési módszerének egyrészt piedesztálra emeléséről, másrészt kudarcáról szól.⁴

A könyv alapvetően (ön)életrajzi jellegű: egy kínai származású amerikai édesanyáról, annak szűkebb és tágabb családjáról, így Chua szintén Yale-professzor és író férjéről, Jed Rubenfeldről és két lányukról, Sophiáról és Luisáról, illetve Chua Amerikába bevándorolt szüleitől, testvéreitől, valamint Jed szüleitől íródott; a történet nagyjából húsz évet fog át. Chua fő célja azonban egy, a nyugati, s különösen az amerikai közegben sok szempontból bírált, sőt gyakran megvetett nevelési módszer méltatása, melynek nem titkolt célja, hogy a gyermekek a társadalmi megbecsültség legmagasabb fokaira jussanak el, azáltal, hogy valamely, a szülő által nagyra tartott területen, jelen esetben a *klasszikus zenében* kimagasló teljesítményt érnek el. A könyv számtalan egymással összefüggő témát boncolgat: a tehetségnevelés gyakorlati kérdései mellett állandó elemei a bevándorlás és annak következményei az egyén és a család kultúrájában; a különböző kultúrák együttélésének lehetősége, illetve nehézségei; az amerikai társadalmi elvárások és életmód pozitívumai és negatívumai; a felsőbb társadalmi osztályok elvárásai; felveti, mi számít igazi teljesítménynek és kihívásnak és mi nem, valamint hogy az eltérő nevelési módszerek mögött milyen egyéni és kollektív gondolkodásmódok húzódnak meg.

Chua műve számos negatív kritikát kapott, elsősorban azért, mert sokan bántónak érezték az író felsőbbrendű hangját és gyermekeivel szembeni kegyetlenségét. Pedig a könyv egy ember *megváltozásának* a történetét írja le, azt, hogy Chua hogyan adta fel alapvető „kínai anya” elveit a kisebbik lánya elvesztésétől félve. Ezt tükrözik a könyv legelején álló sorok: „Ez a könyv annak története *lett volna*, hogy a kínai szülők miért jobbak a gyermeknevelésben, mint a nyugatiak. Ám ehelyett kultúrák keserű összezapásáról, a dicsőség múltékonyságáról szól, és arról, hogyan alázkodtam meg egy tizenhárom évessel szemben.” (Chua 2011a: 9, kiemelés az eredetiben)

A „Tigrisanya” dióhéjban azt meséli el, miként nevelte Chua Sophiát és Luisát sikeres zenésszé. Sophia, az idősebbik lány most 18 éves, elismert zongorista: alig 14 évesen került be a Yale Music Schoolba, ahová csak a legjobb egyetemista tehetségek járhattak, majd egy országos versenyt megnyerve fellépett a Carnegie Hallban, jelenleg a Yale és a Harvard között választhat, hogy hol tanuljon tovább (Szócs 2011). Luisa (Lulu), aki jelenleg 15 éves, zongorázni és hegedülni tanult,⁵ az utóbbiban bizonyult kiemelkedőnek, s bár a Juilliard Pre-College programjába nem jutott

¹ Lásd a következő írásokat és a hozzájuk írt kommenteket: Chua 2011b, WSJ stuff 2011, Szócs 2011, Felicitász 2011a, b, Paul 2011. Paul írása a *kreativitást* hiányolja a kínai nevelésből, amely a tehetség egyik legfontosabb jellemzője. Chua lányai ugyanakkor nem voltak híján a zenebeli kreativitásnak.

² A tigris a könyv címében a szerző kínai horoszkóp szerinti születési jegyére utal.

³ Mivel a könyv magyarul még nem jelent meg, most és a későbbiekben is a saját fordításomban közlöm az idézett részeket. A dolgozat alapjául használt kiadás az amerikai könyv e-book változata volt (Chua 2011a), a hivatkozott oldalszámok is az ebben szereplők.

⁴ A könyv nemzetközi bestseller, alig 10 hónapos megjelenése óta 18 különböző nyelvre (pl. németre, hollandra, portugálra, kínaira, dánra, olaszra, japánra, spanyolra, lengyelre, norvégira, koreaira, katalánra) fordították le, lásd: <http://amychua.com/international-editions/>

⁵ Mindkét lány esetében sokáig a Suzuki-módszert használták a zenetanáraik, ami ugyanakkor átlagos képességű gyerekekre van szabva (vö. Gyarmathy 2006: 124–125). Chua azért ragaszkodott ehhez a módszerhez, mert világosak a

be, az ország egyik legjobb hegedűtanára felvette a magániskolájába, s elsőhegedűs lett az iskolai zenekarban. A lányok együtt léptek fel 2002-ben Budapesten a Múzeumok Éjszakáján a Liszt Ferenc Zeneakadémián mint amerikai tehetségek.

Mindaz azonban, ami tökéletesen működött Chua nevelésében Sophia esetében, Luisánál kudarcot vallott, a lány 13 évesen végleg szembeszállt az anyjával, nem volt hajlandó tovább intenzíven hegedülni tanulni; és Chua fájó szívvel engedett neki, mert nem akarta elveszíteni.⁶ Ezt követően Sophia egy maga választotta hobbit kezdett űzni megszállottan, a teniszt, de – bár a magántanárt és az elsőhegedűséget lemondta – a hegedülést is folytatta, annyira, amennyire kedve telt benne.

A könyv egyik legtöbbet bírált része Chua „tízparancsolat” néven elterjedt szabálygyűjteménye (Chua 2011a: 11), amelyek lányai viselkedését korlátozták, akiknek sosem volt nekik megengedve, hogy

1. másutt aludjanak (pizsamapartira menjenek),
2. másnál játszódélutánon vegyenek részt,
3. iskolai színdarabban szerepeljenek,
4. panaszkodjanak, amiért nem vehetnek részt iskolai színdarabban,
5. tévét nézzenek vagy számítógépes játékot játsszanak,
6. maguk választhassák meg a hobbitevékenységüket,
7. A-nál (kb. a magyar erős ötösnél) rosszabb minősítést szerezzenek az iskolai tárgyaikban,
8. ne a legjobbak legyenek minden tárgyból a tornát és a drámát kivéve,
9. más hangszeren játsszanak, mint a zongora és a hegedű (Chua ezeket a hangszereket választotta a lányai számára),
10. ne játsszanak a zongorán vagy a hegedűn.

Ezek a nyugati szemmel sokak számára kíméletlennek tűnő elvek gyakorlatilag mindig érvényesültek a Chua-Rosenfeld család hétköznapijaiban.⁷ Közös vonásuk, hogy a tízparancsolathoz hasonlóan tiltásként fogalmazódnak meg, illetve az iskolai és más komoly tevékenységben való kiválóságot célozzák meg. Nyugati szemszögből nézve természetesen rögvést felvetődhet a kérdés, hogy mi a helyzet olyankor, ha mégsem sikerül A-t szereznie egy „kínai anya” módra nevelt gyermeknek? Chua az ilyen és hasonló kérdéseknek részben elébe megy azzal, hogy megkísérli összegezni, milyen kardinális különbségeket lát a keleti és a nyugati szülői mentalitás („mind-set”) között (Chua 2011a: 50–52):

1) A nyugati szülők a gyermekük *önbecsülése/magabiztossága* miatt aggódnak, ezért sokszor érdemtelenül is megdicsérik; a keletiek viszont erőt feltételeznek a gyerekről, nem törekenységet, s úgy vélik, hogy képes a lehető legjobb jegyet/díjat/helyezést elérni. Ezért van, hogy egy A mínusz minősítésű dolgozat esetében a nyugati szülő megdicséri a gyermeket, míg a keleti szülő megrémül. Ha pedig a gyermek B-t hoz haza az iskolából, a kínai anya tesztek tömegét vásárolja meg, és addig gyakorol a gyermekével, amíg az A-t nem szerez, mert úgy véli, hogy ezek szerint a gyermek még nem készült eleget; és – ezt már Chua nem mondja ki, de következik az általa elmondottakból – nem pedig azt gondolja, hogy a gyermeke talán nem annyira tehetséges az adott tárgyban. Ezt igazából egy „kínai anya” soha nem gondolja, az írónőben egyetlenegyszer sem merül fel a lehetőség, legfeljebb az, hogy Luisa másban még jobb lehetett volna, ha Chua még megfelelőbben választ neki (Chua 2011a: 180). A kemény szülői dresszúra mögött tehát a szerző szerint a gyermek megbecsülése áll, míg nyugati szemmel nézve az órákig tartó, akár éjszakába nyúló gyakoroltatások

céljai és a siker jól mérhető vele (a könyvekben tett előrehaladás mutatja): amíg egy dal nem ment jól, addig nem lehetett újat tanulni (2011a: 29).

⁶ Luisával való viszonya ugyanis addigra már teljesen elmérgesedett, ami egy, a moszkvai nyaralásuk alatti kávézóbeli családi veszekedésben csúcsosodott ki (Chua 2011a: 167–170). Amy annyira megalázónak találta, hogy a lánya nyilvánosan kiabált vele, hogy sírva elszaladt. A kínai kultúrában a szülővel való tiszteletlenség az egyik legmegalázóbb dolog, ami történhet.

⁷ Chua egyszer elengedte Sophiát egy pizsamapartira, de a kislány másnap meggyötörten tért haza, annyira megviselték a többiek pletykálásai és beszédtemái, és többször nem is akart menni (Chua 2011a: 63). Számítógépen igen ritkán, de játszhattak, és Lulu esetében a nagy fordulat után a saját hobbiválasztás és a hegedülés intenzitásának csökkentése is megvalósult.

gyermekkinzásnak minősülnek. Fontos látni azonban azt is, hogy a keleti kultúrákban a gyermek szégyene mindig a szülő szégyene is, ugyanis „a gyermek önmagunk kiterjesztése” (Chua 2011a: 122). Ez utóbbi az író nő válasza azokra a nyugati kérdésekre is, hogy valójában kiért csinálja azt, amit tesz: természetesen a gyermekért. Egy másik érve is van: a hosszú évekig tartó gyakoroltatás nemcsak a gyerekeknek nehéz, de a szülőnek is, akinek szintén sosincs pihenő. A legkönnyebb lenne feladni az egzeciroztatást, de Chua szerint a kínai anyák ezt sosem teszik meg.

2) A kínai szülők (konfuciánus) felfogása szerint a gyermekeik mindenükkel tartoznak a szüleiknek, mivel utóbbiak feláldozzák magukat értük, s ezért *utódaik egész életükben az adósaik*, így az idős szülőről való gondoskodás is természetes feladatuk. A nyugati felfogás szerint, amit Chua férje is képvisel, a gyermek nem maga választja a szülőt, még azt sem, hogy megszülessen-e, így kötelességeik is csak a saját gyermekeikkel szemben lesznek. A keleti és a nyugati én- és közösségfelfogás gyökeres különbségéről van itt szó, fűzhetjük hozzá, hiszen minden kultúrakutatás szerint a keleti kultúrák zöme kollektivista, Amerika ellenben az individualizmus szimbóluma.

3) Végezetül az utolsó markáns különbség az, hogy a kínai szülők úgy vélik, *ők tudják a legjobban, hogy mi a legjobb a saját gyereküknek*. Ebben aktívan szerepet is vállalnak, Chua például maga gyakorolt órákon keresztül a lányaival minden nap, amellet, hogy munkahelyi, családanyai és bizonyos háztartási teendőit (pl. a kutyáik gondozása, fogadások tartása) is ellátta, és emellet folyamatosan képezte magát zeneelméletben és -történetben, jegyzetelte a lányok tanárainak szavait, hogy kompetens tanár legyen otthon. A kínai anyák nem engedik el a gyerekeiket táborba vagy színdarabba szereplőnek, olvashattuk a „parancsolatok” között, s bár Chua részletesen nem fejt ki, mi a kifogása az ilyen elfoglaltságok ellen, apróbb utalásaiból kirajzolódik a kép: szintiszta időfecsérlésnek tartja az ilyen programokat, amelyek azonban az amerikai társadalomban nagyon is fontos események, mivel a közösségi szellemet erősítik (jól látható, mennyire másként definiálják az egyes kultúrák a közösség[iség]et is).

A „tízparancsolat” nem az egyetlen, ami Chua műve kapcsán a kedélyeket felborzolta, hanem a nyugati nevelési módszereket lenéző kritikái is, és a lányokra vonatkozó, gyermekbántalmazásnak nevezhető büntetései (elfenekelés, evés, alvás és WC-re menés megtiltása, a gyermek szidalmazása, például „szemét”-nek [*garbage*] nevezése). Ezeket Chua nem bagatellizálja el vagy rejti véka alá, viszont nem is tartja bűnnek.

A könyv kapcsán feltehető a kérdés, hogy a Chua által leírtakból következően a nyugati szülők nem is akarnak (akkora) tehetségeket nevelni, a keleti szülők, akik ezek szerint csakis kiválóságokban gondolkodnak?⁸ Aligha. Chua nem is vitatja, hogy a nyugati nevelési módszer is lehet sikeres, hiszen épp a férje mutatja erre a jó példát: Jedet szabad szellemben nevelték, mert a szülei maguk is elnyomásból érkeztek (ortodox zsidó családok árvái voltak Pennsylvániában), és mégis sokra vitte. Szülei az egyéni döntésben, a függetlenségben, a kreativitásban és a tekintélyek megkérdőjelezésében hittek. Van tehát más út is, mint a kínai, de az író nő ezt a gondolatmenetet nem viszi végig a könyvében. Leszögezi viszont, hogy hozzá hasonlóan a férje is szigorú nevelési elveket vallott a lányaikat illetően, s noha sosem beszéltek meg egymással, hogy a kínai nevelési modellt alkalmazzák, mégis így alakult. Ez persze érthető is Chua szerint, hiszen, mint mondja, egy családban jórészt az anya viszi a gyerekek nevelését. Abban viszont megegyeztek, hogy a lányok Chua kérésére megtanulnak mandarinul, noha az anyjuknak nem az az anyanyelvjárása; illetve Jed akarására a zsidó vallás elvei szerint lesznek nevelve (mindkettő megvalósult).

Ami a keleti nevelés *kiválóságcentrikusságát* illeti, nyilvánvalóan nem lehet minden ázsiai gyerekből első helyezett, egyrészt mert mindenki nem lehet első, másrészt mert ahhoz, hogy valaki a legjobbak közt lehessen, jó iskolákra, tanárookra is szükség van, ez pedig nagy anyagi terheket ró a családokra. Vagyis a család társadalmi státusa és anyagi helyzete jelentősen meghatározza, hogy a gyermekek meddig juthatnak a versenyben. Chua nem szentel ennek a témának külön részt a könyvében, de többször utal felső középosztálybeli életvitelére. A saját családja különböző

⁸ Természetesen Chua számol kivételekkel, mivel, mint megjegyzi, tágan érti a „kínai anya” fogalmát, találkozott már olyan dél-dakotai, munkásosztálybeli apával, akinek szupersikeres fia volt, s aki megfelelt ennek a fogalomnak. És a kínai anyák között is vannak nem „kínai anyák”. Ugyanez áll a „nyugati szülők” kifejezésére is, de a nyugati szülők sokkal többfélék a nevelés tekintetében, mint a kínaiak (Chua 2011a: 11–12).

generációinak bemutatásakor (részletesen l. lentebb) ugyanakkor kitér rá, hogy a takarékoság nagy erény, és minél több pénze van valakinek, annál többet tud a gyermekeibe is fektetni. A jó háttér szempontja a könyvben a szükségesnél jóval kisebb figyelmet kapott a kitartó gyakorláshoz és szülői szigorhoz képest, pedig Chua többször is elismeri, hogy jó tanárok nélkül a zenei kiválóságok közé kerülni a lányainak nincs esélye.

Szintén elgondolkodtató, hogy mennyire veszik figyelembe a keleti anyák gyermekeik valódi *adottságait*, illetve mit is értenek adottság alatt. Hiszen nem biztos, hogy a gyermek 3 éves korában kiválasztott hangszerek a későbbiekben beválnak, hogy affinitást is fog mutatni irántuk. Chuáék esetében azért már látszottak a korai jelei annak, hogy a gyerekek több tekintetben is rendkívüliek: Sophia jó koncentrációs képessége hamar kitűnt: 18 hónaposan ismerte a betűket,⁹ 3 évesen Sartre-ot olvasott és 100 kínai írásjegyet le tudott írni; Luluról is korán kiderült, hogy csaknem abszolút hallása van (Chua 2011a: 15, 42). Ugyanakkor nyilvánvalóan nem képes ilyenekre az, akit nem tanítanak meg másfél évesen olvasni és a roppant nehéz kalligráfiát művelni, vagy nem viszik el felmérni a zenei hallását. Ezzel csengenek egybe Chua következő sorai: „És tőlem, a kínai oldalról, [Sophia] képességeket örökölt – sok képességet. Nem veleszületett képességeket vagy ilyesmit értek ezalatt, hanem képességeket, amelyeket a szorgalmas, fegyelmezett, magabiztosság-növelő kínai módon tanult meg.” (Chua 2011a: 15) Az író tehát tanult képességeket emleget és ezeket fontosabbnak tartja, mint az örökölteket. Az élet több tekintetben igazolta Chuát: mindkét gyermekét a hozzáértők kivételes zenei tehetségnek tartották, olyannak, amilyenek csak születni lehet¹⁰.

Az előbbiekből az következik, hogy a Chuához hasonló keleti szülők valószínűleg igen korán szándékosan keresik, hogy a gyermekük miben lehet jó és egyidejűleg el is kezdik keményen gyakoroltatni a saját maguk által jónak (és elég tiszteletreméltónak!) gondolt feladatokban. Nem okvetlenül várják meg, amíg egy gyermek magától tehetséget mutat valamiben, mivel úgy vélik, hogy addigra már késő lehet nekiállni az adott készség legmagasabb fokra történő fejlesztésének. A kínai szülőnek erős a hite tehát abban, hogy a gyermeke képes is lesz kibontakoztatni a képességeit, ha ehhez minden segítséget megkap.¹¹ Nyugati szemmel nézve a probléma ezzel az, hogy vannak képességek, amelyek még nem derülnek ki kisgyerekkorban (például mert az általános értelmi fejlődéshez kötöttek, lásd Révész 1953, idézi Gyarmathy 2006: 115), a zeneiek ez alól viszont kivételek. A kínai nevelés sokkal többet bíz a gyakoroltatásra, mint magára a gyermeknek a hozott képességeire (l. fentebb is). Utóbbival kapcsolatban ugyanakkor az lehet az érzésünk a könyvet olvasva, hogy Chua magától értetődőnek vette, hogy a gyermekei jó adottságokkal születtek, a muzikalitást, mint megjegyzi, alighanem apai oldalról örökölhették. Ám nem a „mindenki jó valamiben” szellemiség ez, amit az író kimondottan megvet, hiszen a „valami” nem szükségszerűen elég jó („A lúzerek is különlegeseek a maguk sajátos módján”, Chua 2011a: 58), csakis nagy kihívást jelentő dologba kezdhet a gyermek.

Ami a magas fokon űzött „hobby” illeti, annak megválasztása, mint Chua egyik parancsolatában is olvasható, a szülő joga. Ő azonban nemcsak azért választotta a zongorát és a hegedűt, mert a komolyzenét nagyra tartotta és jó kihívásnak látta (különösen a hegedűt, amit nehéz tartani, bonyolultan képezhetők a hangok stb.), hanem mert a hangszerek kulturális értékeket szimbolizáltak a számára: „A mi családjunkban a hegedű szimbólummá vált. A kitűnőséget, a kifinomultságot és a mélységet szimbolizálta számomra – az ellentétét a plázáknak, a megaméretű kóláknak, a tinédzser ruháknak és a konzumidiotizmusnak. (...) Nekem a hegedű szimbolizálta a hierarchia, elvárások és a szakértelem tiszteletét. (...) És mindenekfelett a hegedű a kontrollt szimbolizálta. A generációs hanyatlás felett. A születési sorrend felett. Valaki végzete felett. Valaki

⁹ Annak ellenére, hogy a gyermek orvosa ezt lehetetlennek tartotta, de egy rövid demonstráció hamar meggyőzte.

¹⁰ Vagy épp ellenkezőleg? Sokat kell gyakorolni? A könyv nagyon elgondolkodtató e szempontból, hogy egy kimagasló tehetség esetében végül szétválasztható-e „a hozott anyag” és az, amit meg-/hozzátanult.

¹¹ Adódik a kérdés, hogy Chua miért nem kérte az iskolától, hogy lányai magántanítványok legyenek. Ezek szerint az amerikai oktatási rendszerrel meg volt elégedve, leszámítva a projekt munkákat és fesztiválokat, ezek miatt panaszkodott, amiért a szülőkre nagy többletterheket rónak (Chua 2011a: 61).

gyermeke felett. Miért kell a bevándorlók unokáinak csak gitáron vagy dobokon játszaniuk?¹² Miért kell a második gyermekeknek olyan megjósolható módon kevésbé szabálykövetőnek, az iskolában kevésbé sikeresnek és „társaságibb”-nak lenniük, mint az idősebb testvérüknek? Röviden szólva: a hegedű a kínai nevelési modell sikerességét szimbolizálta számomra.” (Chua 2011a: 171–172)

Egyvalami volt, amit Chua annak ellenére nem vett eléggé figyelembe, hogy már igen korán szembesült vele és a családtagjai is figyelmeztették rá: Luisa lánya habitusa. Temperamentuma miatt csecsemőként is nagy figyelmet követelt, és később állandósultak anyjával való harcai; nem véletlen a könyv címében a harci utalás, Chua Luluval való kapcsolatát, annak minden szépsége mellett, gyakorlatilag folyamatos hadiállapotként írja le (pl. „teljes bevetésű nukleáris hadviselés”, 2011: 17). És keleti nevelési módszere alapvetően kisebbik lánya természetén vértett el. Pontosan ugyanez történt Chua apjával is, aki a feketebárány volt a családban: mivel nem érdekelte a kereskedés és az üzlet, amiből szülei éltek, Amerikába emigrált. Fájdalmas gyermekkorá ellenére nagy karriert futott be: Leon O. Chua az MIT-n végzett villamosmérnökként és számítástechnikusként, jelenleg is a Berkeley-n dolgozik, káoszelméleti felfogása révén nemzetközileg (el)ismert tudóssá vált. Chua szerint „[h]a a kínai nevelés sikeres, nincs hozzá fogható. De nem mindig az. A saját apám esetében nem működött. Alig beszélt az anyjával és sohasem gondolt rá, hacsak nem mérgében.” (Chua 2011a: 174).

A másik ok, ami a Lulu-kudarchoz vezetett, és amiről a könyvben olvashatunk ugyan, de Chua kevésbé exponálta, az elnyugatiasodás, hiszen már saját maga is amerikainak született. Erre utal az is, hogy bár Chuáék nagyon törekedtek rá, hogy a lányokat kínai szellemben is neveljék, Kínában járva furcsának tartották a kicsiket, noha tökéletesen beszélték a helyi nyelvváltozatot. Luisa többször is azzal vágott vissza anyjának veszekedéseik során, hogy ő amerikai: „[N]em vagyok kínai. Nem akarok kínai lenni. Miért nem fogod már fel?” (Chua 2011a: 169).

Chua jól tudta, hogy a gyermekek nem szeretnek heti hét nap órákon át zenedarabokat gyakorolni, azért van ott az anya, hogy ez megtörténjen. Nagy csatáit lányaival mindig a zenegyakorlás miatt vívta. Ha nyaraltak, ha szünet volt, a lányoknak mindig gyakorolniuk kellett a zeneiskolai óráikon felül.¹³ Tizenéveik második felére eljutottak odáig, hogy Sophia már magától gyakorolt annyit, amennyit az anyja elvárt tőle (ami a szokásosan elvárt gyakorlás sokszoros!), Louisa, lázadása eredményeképpen, viszont nem. A keleti nevelés egyik központi eleme tehát a magas elvárások mellett az állandó gyakorlás. A gyakorlás szerepe vitathatatlan a tehetség kibontakozásában, különösen bizonyos területeken, mint amilyen a zene is (Gyarmathy 2006: 118). Chua egyik történetében leírja, amint különösen hosszú csatát vívott a kis Louisával, aki nem tudta eljátszani a két kéz teljesen különböző ritmusú mozgását igénylő Kis fehér szamarat Ibért-től. Már éjszaka volt, a kislány étlen-szomjan gyakorolt, amikor egyszer csak sikerült tökéletesen lejátszania a darabot, ekkor nevetve azt kiabálta, hogy „Anyá, nézd, könnyű!” (Chua 2011a: 59). Chua ilyen alkalmakkor érezte elégedettnek magát.

A „Tigrisanya” 5. fejezetében a szerző kifejti nevelésének egyik központi gondolatát, mely a generációk hanyatlásáról vallott nézeteihez kapcsolódik. Egy ősi kínai mondás szerint a gyarapodás sosem tart három generáción át. Chua szerint az első, a bevándorló generáció dolgozik a három közül a legkeményebben, tagjai egy vas nélkül jöttek az USA-ba és sikeres mérnökök, tudósok, doktorok lettek. Szülőként extrémén szigorúak és beosztóak voltak, ingatlanba és a gyerekeik jövőjébe fektettek. A második generáció, ide tartozik a szerző is, az első, amelynek képviselői már Amerikában születtek. Magasan teljesítenek, megtanulnak játszani valamilyen hangszeren, az ország vezető tíz egyetemének egyikén tanulnak, és jellemzően ügyvédek, orvosok, bankárok lesznek. Szüleiket felülmúlják keresetben, részben azért, mert azok takarékoskodásaképpen eleve több pénze volt a családnak, és mert sokat is fektettek beléjük, de éppen ezért kevésbé is takarékosak. Rendszerint fehér emberrel házasodnak össze és nem lesznek annyira szigorúak a gyerekeikkel, mint a saját szüleik voltak velük. Végezetül a harmadik generáció tagjai, mivel az

¹² Nehéz eldönteni, hogy Chua bizonyos hangszerek iránti elfogultsága és ellenérzései pontosan mivel magyarázhatók, mindenesetre a könyvben megkülönbözteti a tanulásra érdemes és nem érdemes hangszereket.

¹³ Az író nő érzéketlenül írja le utazásaikat szerte a világban, ahová mindig magukkal vitték a lányaikat, és Sophiának különböző ötletes módokon szereztek zongorát az adott városokban (Chua 2011a, 14. fejezet).

előző kettő igen sokat dolgozott, nagy komfortban nőnek fel (a felső középosztály tagjai), és szeretik egyéni jogaikat hangsúlyozni. Valószínűbb, hogy nem engedelmessé válnak a szüleiknek, és nem hallgatnak pályaválasztási javaslatukra sem. E harmadik nemzedék útvesztését elkerülendő döntött Chua a hangszerstanulás mellett, mert ha már mesterségesen nem lehet bevándorló közegbe helyezni őket, a klasszikus zene az, ami a hanyatlást megállíthatja és az elődökhöz való kapcsolódást is jelenti (Chua 2011a: 26–28).

A „Tigrisanyát” érő kritikák között sok olyan is volt, amelyben ázsiaiak kérték ki maguknak, hogy a szerző egy kategóriába sorolja nevelési elveit az övékével (vö. Szőcs 2011). Akárhogy is, az ázsiai diákok teljesítménymutatói mind az anyaországokban, mind Amerikában a legmagasabbak között vannak. Egy Chua által hivatkozott írás szerint az ázsiaiak és ázsiai amerikaiak messze felülreprezentáltak a vezető zeneiskolákban, a tanulók 30–50%-át teszik ki, és ez a szám, minél magasabb szintű iskolázottság felé haladunk, egyre nő, közülük legszámtöbbek a kínaiak és a koreaiak, akik főként zongorázni és hegedülni tanulnak (Wang 2009: 882, idézi Chua 2011a: 190). Ramey kutatásai szerint az amerikai középiskolások közül az ázsiaiak tanulnak a legtöbbet, heti mintegy 13 órát, több mint kétszer annyit, mint az őket másodikként követő fehér diákok, s ez az arány csökken ugyan kicsit, de a főiskolákon is megmarad. Az ázsiai diákokra az is jellemző, hogy nem ázsiai társaikhoz képest kevesebbet sportolnak és dolgoznak, és kevésbé élnek társadalmi életet, mint a többiek (Ramey 2009: 2–3). Ez utóbbi teljesen megfelel a Chua által lefektetett keleti nevelési szabályoknak: a jó ázsiai tanuló otthon van és gyakorol. Azt is látni kell azonban, hogy a kínai szülők tízszer annyi időt szánnak az iskolai és egyéb feladatok gyakoroltatására, mint nyugati társaik (Chua 2011a: 13 és 189, a hivatkozásokat l. uo.).

Az alapvető kérdés, amit a nyugati kultúrában élő szülők gyakran feltesznek, hogy miként nevelhetjük a gyermekeket boldog felnőttekké úgy, hogy közben a gyermekkorukat is élvezik. Chua szerint azonban az élvezet csak egy bizonyos tudásszint felett jelenik meg, mert „semmi nem élvezetes addig, amíg nem vagy jó benne. Hogy jó legyél bármiben, dolgoznod kell, és a gyermekek maguktól sosem akarnak dolgozni” (Chua 2011a: 31). Ezekben a sorokban az az érdekes, hogy valószínűleg egészen másfajta élvezetről beszél Chua, mint amire a nyugatiak gondolnak, utóbbiak szerint ugyanis egy gyerek alighanem bármilyen tevékenységben élvezetet találhat. Chua azonban soha nem akármilyen, hanem kizárólag valamilyen nehéz, az átlag számára nem elérhető tevékenységben (mint amilyen a hegedülés is) megtalálható élvezetről beszél.

A kérdés még pontosabban tehát az, hogy *siker*es vagy *boldog* embert neveljünk-e, mert a kettő nem okvetlenül ugyanaz. A boldog ember valószínűleg sikeresnek is érzi magát, de a sikeres nem feltétlenül boldog, ha túl nagyra érzi a sikerért hozott áldozatot, ahogy Louisa is.

Zárásképpen Chua egyik történetét idézném, mely a kínai nevelés és mentalitás központi vonását, a *kitartást* és annak erejét igazolja: „Ázsia legnagyobb részében a fogyatékosok szegénynek számít, így amikor a legkisebb húgom, Cynthia Down-szindrómásként megszületett, az anyám kezdetben vég nélkül sírt, és néhány rokonunk azt javasolta, hogy küldjük Cindyt intézetbe a Fülöp-szigeteken. De az anyám megismerkedett speciális tanárokkal és más fogyatékos gyerekek szüleivel, és hamarosan órákat töltött azzal, hogy türelmesen kirakósozzon Cindyvel és megtanítsa rajzolni. Amikor Cindy elkezdte az általános iskolát, az anyám tanította olvasni és gyakorolta vele a szorzótáblát. Ma Cindy két International Special Olympics¹⁴ aranymédál tulajdonosa úszásból.” (Chua 2011a: 24) Úgy gondolom, anyjához hasonlóan Chua is jól döntött: engedett Luisa vágyainak ahelyett, hogy elvei oltárán feláldozta volna.

¹⁴ Az Olimpiai és Paralimpiai Játékokhoz hasonlóan a Special Olympics World Games is négyévente kerül megrendezésre, értelmi fogyatékos atléták („athletes with intellectual disabilities”) indulhatnak rajta. Forrás: http://en.wikipedia.org/wiki/Special_Olympics_World_Games

Hivatkozott irodalom

- Balla Eszter 2011. A tigrisanyáké a jövő? *Heti Válasz*, 2011. 02. 16. <http://hetivalasz.hu/vilag/a-tigrisanyake-a-jovo-35513/>
- Chua, Amy honlapja: <http://amychua.com>
- Chua, Amy 2011a. *Battle Hymn of the Tiger Mother*. New York: The Penguin Press. 192 p. (e-book változat)
- Chua, Amy 2011b. Why Chines Mothers Are Superior. *The Wall Street Journal*, 2011. január 8. <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704111504576059713528698754.html>
- Felicitász 2011a. Keleti szülők, nyugati gyerekek. *Felicitász blogja*, 2011. február 19. http://felicitasz.blog.hu/2011/02/19/keleti_szulok_nyugati_gyerekek
- Felicitász 2011b. Nyugati szülők, nyugati gyerekek – mi lehet fontosabb, mint jól tudni zongorázni? *Felicitász blogja*, 2011. április 26. http://felicitasz.blog.hu/2011/04/26/nyugati_szulok_nyugati_gyerekek
- Gyarmathy Éva 2006. *A tehetség. Fogalma, összetevői, típusai és azonosítása*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Paul, Alan 2011. Tiger mom... meet Panda Dad. *The Wall Street Journal*, 2011. március 29. <http://blogs.wsj.com/ideas-market/2011/03/29/tiger-mom-meet-panda-dad/>
- Ramey, Valerie A. 2011. *Is there a „Tiger Mother” Effect? Time Use Across Ethnic Groups*. http://weber.ucsd.edu/~vramey/research/Tiger_Mothers.pdf
- Révész, Géza. 1953. *Introduction to the psychology of music*. London: Longman, Green.
- Szőcs László 2011. Tigrisanya felkavarta Amerikát. *Népszabadság*, 2011. április 18. http://nol.hu/noller/20110418-tigrisanya_felkavarta_amerikat
- WSJ stuff 2011. Return of the Tiger Mother. *The Wall Street Journal*, 2011. március 21. <http://blogs.wsj.com/ideas-market/2011/03/21/return-of-the-tiger-mother/>
- Wang, Grace 2009. Interlopers in the Realm of High Culture: “Music Moms” and the Performance of Asian and Asian American Identities. *American Quarterly* 61: 881–903.